

Küreselleşme, Yol ve Kuşak Projesi ve Beklenen Sonuçlar

Globalization, Road and Belt Project and Expected Results

Ph.D. candidate Serhat Hışırlı [ID 0000-0002-5701-5903](#)

Prof. Dr. Zeynep Karaçor [ID 0000-0003-2050-644X](#)

Prof. Dr. Emine Fırat [ID 0000-0003-1314-5607](#)

Abstract

One of the most important occupations for human beings since the day they existed has been to provide the necessary nutrients to sustain their life. As time progressed in this production activity, with the increase in division of labor and specialization, with the development of barter economy and trade, the importance of trade routes increased. One of the most important of trade routes is the 'Silk Road'. Today it wants to be revived and carried forward mainly by rail. There are 69 countries and international organizations that started to be mentioned in 2013 under the leadership of China and have signed projects as of today. It is planned to reach 2049.

In our study, the amount of imports from China of 12 important countries (Malaysia, Indonesia, Kazakhstan, Pakistan, Iran, India, Turkey, Egypt, Ukraine, Russia, Hungary, Poland) that cooperated in the project between 2000 and 2017 gross domestic product ratios), foreign direct investment from China (ratio of incoming foreign direct investment) and debts to China (ratio to the country's gross domestic product) will be examined. As a result of these examinations, the possible harm and benefits of the Road-Belt project to the world economy will be tried to be determined. Policies to be implemented in the Road-Belt project will be proposed in order for world trade to operate in a win-win manner. Again, what needs to be done for the project to contribute to world peace will be presented as a proposal in connection with the world conjuncture.

1 Küreselleşme

Genel bir tanım yapmak gerekirse küreselleşme dünyanın global bir köy haline gelmesi, var olan sınırların gevşemesi, ortadan kalkması ve tek bir insanlık ailesine gidiştir denilebilir. Tanımdaki öğelere bakarsak insanlar arasındaki yakınlaşma en önemli unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu yakınlaşma tarih boyunca insanların varoluşu gereği yalnız yaşayamamasından dolayı her zaman olmuştur. Günümüz dünyasında ticaretin ve turizmin artması bu süreci hızlandıran, artırıcı temel saik olarak değerlendirilebilir.

Küreselleşmenin odak noktasında çokuluslu ya da uluslararası firmalar bulunmaktadır. Çok uluslu şirketler (ÇUŞ), doğrudan yabancı yatırımlara girişen ve üretim faaliyetlerini birden çok ülkede gerçekleştiren firma olarak tanımlanabilir. ÇUŞ'ler birleşme şekillerine, faaliyet gösterdikleri ülke sayısına, yabancı ülkelerdeki faaliyetlerinin toplam iş hacmi içindeki yerine, birleşilen yabancı ortaklara sağladıkları avantaj ve dezavantajlarına göre birbirlerinden ayrılabilirler. J. Dunning'in bu alanda yaptığı araştırmalar, ÇUŞ'ların hangilerinin küresel endüstriler kapsamına gireceğini göstermektedir. Bu endüstriler çeşitli uluslara ait büyük şirketlerin kontrolü altındadır ve bu şirketler dünyanın en büyük ekonomileri için üretim yapmakta ve ürünlerini pazarlamaktadırlar (Başoğlu, Ölmezoğulları, Parasız, 2001:11).

Küreselleşmenin bir diğer önemli ayağı da uluslararası ekonomik mali ve siyasal kuruluşlardır. Dünya ekonomi tarihi incelendiğinde görülmektedir ki; uluslararası kuruluşlar, önce düşünce alanında ortaya çıkmış, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren uygulamada hızla yayılarak çağımızın bir simgesi durumuna gelmişlerdir. Bunun sonucunda uluslararası ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel kuruluşlar 20. yüzyıla ve dünya ekonomisine damgasını vurmuşlardır. Bu, önemli gelişmede, geçmişte daha adil bir dünya düzeni kurmak isteyen düşünürlerin önemli katkıları olmuştur. Mesela Dante, De Monarchia isimli eserinde (1310), evrensel bir Monarşi kurulmasını önermiştir (Karluk, 2002:25).

Günümüz dünyasında vurgulanması gereken bir diğer önemli konuda artık mal ve hizmet ticaretinin sermaye dolaşımı yanında çok küçük çapta kalmasıdır. Bu durum bazıları tarafından tüm dünyanın global bir neo-liberal kumarhaneye dönüştürüldüğü eleştirisine yol açsa da bugün geline nokta sermaye hareketlerinin mal ve hizmet hareketlerinin kat be kat üstüne çıktığıdır. Ekonomist Ercan Kumcu'ya göre küresel düzeyde ülkeden ülkeye dolaşan uluslararası sermaye akımı dünya milli gelirinin 10 katına çıktığı tahmini yapıldığını naklediyor. Bir diğer önemli ekonomist Ramazan Kaan Kurtoğlu'na göre bu hareketlerin çok büyük bir kısmı türev ürünler yani reel karşılığı olmayan ürünler. Bu durum özellikle tasarruf açığı olan, kalkınma ve büyümede dış finansman ihtiyacı fazla ülkeler için kısa vadeli sermaye hareketlerinin aşırı oynak olduğu, giriş çıkışların yoğun olduğu dönemlerde çok ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu olumsuzluğun engellenmesi için DYSY'nin ülkeye çekilmesi ve know-how şeklinde bilgi ve sermaye çekilmesi çok daha fazla önem kazanmaktadır. Bu gelen sermaye ve know-how'ın ülkeye faydalı olması için mutlaka kamu güdümünde ve kontrolünde olması ayrıca önem kazanmaktadır.

2022 yılı itibarıyla Dünya Ekonomik Formunda ve ekonomi çevrelerinde globalleşmenin savaşlar, hastalık, açlık, kıtlık vb sebeplerle yavaşladığı konuşulsa da ana dinamik olan insanların yakınlaşma arzusu ve iletişim

imkanlarının artması globalleşme sürecini artırarak devam ettirmesi beklenmektedir. Birbirine yakın kültürler arasındaki ilişkilerin artarak, ticari ve turizm alanındaki ilişkilere yön vermesi beklenmektedir. Nitekim dünyanın önemli ülkelerinde Rusya devlet başkanının ‘dost olmayan ülkeler’ şeklinde bir tanımlama yapması ve bu ülkelere çeşitli ticari-turistik zorluklar çıkarmaları ve ABD Maliye Bakanı Janet Yellen’in Nisan 2022’de yaptığı konuşmasında:

1980’lerden 2010’lara kadar “off-shoring” konuştuk. Tedarik zincirleri gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru yayıldı. Bundan en çok kazanan Çin oldu. Biz de otomotiv, beyaz eşya gibi orta teknolojili imalat sanayiinde bu trendden epey faydalandık. Son birkaç yıldır “re-shoring” konuşuyoruz. Re-shoring tedarik zincirlerinin anavatanında geri dönmesi demek. Bu arzunun birkaç nedeni var: Birincisi, tedarik zincirleri o kadar optimize edilmiş, o kadar ucu ucuna çalışıyordu ki COVID-19 gelince birçoğu koptu. Kıtık hasıl oldu. İkincisi, ABD ve İngiltere başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde sanayi tedarik zincirlerinin kaybının orta sınıf üzerinde yarattığı baskı politik açıdan sürdürülemez hale geldi. Son olarak, Rusya-Ukrayna savaşı ve muhtemelen daha önemlisi Çin’in COVID-19 bahanesiyle içe kapanması gösteriyor ki, tedarik zincirlerinin geçtiğimiz 40 yıldaki gibi dünyanın her yerine rahat rahat yayılması artık mümkün olmayacak. Friend-Shoring daha ön planda olacak artık ve tedarik zincirlerimizin ‘güvendiğimiz’ ülkelerde olmasını istiyoruz (Worldtradelaw, 2022).

2 Çin ve İkinci Küreselleşme Dalgası

Küreselleşme gelişmekte olan dünyanın geniş kesimine krizler, savaşlar dışında fazla bir yarar getirmedir. Çin ile Hindistan, 2. Küreselleşmenin (küreselleşme kavramının içerdiği kapsam aynen 1.Sanayi Devrimiyle ortaya çıktığı içindir ki sık sık buna 1. küreselleşme, 1990’larda SSCB’nin de dağılması ve “tek kutuplu dünya”nın ortaya çıkmasıyla ivme kazanan süreç de 2. küreselleşme denilmektedir) ana motoru olan kısa vadeli sermaye hareketleri serbestliği dışında kalarak, gelişmekte olan dünya içinde sıçramayı diğer Asya Kaplanlarıyla birlikte gerçekleştirdiler. Ayrıca, yüksek vasıflı, düşük ücretli emek kitleleri sayesinde doğrudan yatırımların her biçimini çektiler; çok uluslu şirketlerin “outsourcing” alanı haline gelerek vasıflı işçilerine, özellikle ileri teknoloji alanında, istihdam yaratabildiler. Elektronik devrimle gelen bilgisayar, bu ülkelere inanılmaz yollardan istihdamı artırma, gelir kazanma olanakları veriyor (Amerikan şirketinin muhasebe işlerini Hindistan’da yaptırması gibi). Ama diğer yandan ABD’de işçilerin ve vasıflı emeğin iş kaybetme riski bunları tepki göstermeye itiyor. Yani, küreselleşme, gelişmiş dünya gibi gelişmekte olan dünyada da ülkelerin bir kısmını zirveye taşırken, değişimi aynı hızda izleyemeyenleri tabana itiyor; aynı dönüşüm toplumların içinde de oluyor (Kazgan 2012:17).

İkinci küreselleşme dalgasının önde gelen iki ülkesi Çin ve Hindistan bugün gelinen noktada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yönlendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir ve bu etki giderek artmaktadır. Çin’in bugünkü anlamıyla kapitalizm ve küreselleşmeyle tanışması denilebilir ki 16. Yüzyılda(yy) Batılı denizcilerin bu bölgeyle deniz ticareti başlatmasıdır. Kara ipek yolu ve ticaretin, tüccarların tarihin başından beri var olan ağırlığı göz önüne alındığında, kültürlerin ticaret yoluyla temaslarını da küreselleşme olarak ele alırsak Çin’in her zaman dünya medeniyetine yön verdiği açıkça görülebilir.

Tarihe Afyon Savaşları olarak geçen olaylardan sonra 16. yy ve bugün dünya ticaretinde-politikasına önemli rol oynayan Rockefeller ve Rothshild ailesiyle hanedandan kız alıp vermeyle akraba oldular ve hatta City of London Bankerleri/Rothshildler 1845ten beri Çin’e hâkimler ve Mao’yu/Çin komünist partisini finanse ettiler (Kurtoğlu, 2020).

Ünlü akademisyen-yönetici-ekonomistin bu yorumu doğrumu dur bilinmez yalnız, şu rahatlıkla denilebilir ki Hong Kong’un Büyük Britanya’ya devrinden beridir bu ülke yönetiminde Büyük Britanya ve dünya liderliğindeki onun ardılı Birleşik Devletlerin ağırlığı yadsınmaz.

Bugün gelinen noktada Çin’in dünya ticaretindeki ağırlığı gittikçe artmaktadır ve bugün itibarıyla dünyanın 2. Büyük ekonomisi, en fazla cari fazla veren ülkelerden birisidir ve bu cari fazlaları genellikle nüfuzunu artırmak istediği Afrika-Güney Amerika ve buna benzer ülkelere borç vermek için kullanılmaktadır. Ünlü Bir ekonomik tetikçinin itirafları kitap serisinde John Perkins’inde belirttiği gibi bugün bahsi geçen ülkelerde Çin ABD’den daha tercih edilebilir bir borç veren olarak görünmektedir. Bazı araştırmalara göre elinde en fazla Amerika Birleşik Devletleri-ABD tahvil-bonusu tutan ülkedir. Hatta 2050 yılında ABD’yi geçerek dünyanın birinci büyük ekonomisi olması bazı araştırmalara göre olasıdır. Ve nihayet birçoklarına göre Batı’nın dünya liderliği bitmiştir ve yeniden Doğu’nun altın çağı başlamaktadır.

Taraftarları ve karşıtlarının, herkesin üzerinde birleştiği gerçek şu: Neoliberal ekonomik sistem iflas etti. Bu sistemin başarısının iki zorunluluğu vardı: Fukuyama’nın “tek kutuplu dünya” hayali ve Milton Friedman’ın “dünyanın düzlenmesi”. Ancak insanlık, 21. Yüzyılın belirleyici gerçeğinin milli devletler olduğunu, büyük mücadelelerle öğrendi. Başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere üretimi olağanüstü geliştiren ulusal ekonomilerin emperyalist sömürüyü kısıtlaması, neoliberalizmin sonunu getirdi. Buna koşut olarak dünyada çok kutupluluğun gelişmesiyle, Atlantik sisteminin çözülmeye başladığı görülüyor. Atlantik sisteminin vaaz ettiği neoliberal programlar, sistemin merkez ülkeleri dahil olmak üzere çıkmaza girmiş durumda. Küresel salgın ve kapanmalar, “piyasanın görünmez el”inin iddiasının yetersizliklerini ve sınırlılıklarını apaçık ortaya koydu. Üstelik serbest

piyasa, özel çıkar ve kâr sisteminin, sadece insanların yaşamları açısından değil devletlerin sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirmesi bakımından da nasıl bir çıkmaz yol olduğunu gösterdi (Akfirat, 2022).

Çin ana kıtası bugün itibariyle Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının (DYSY) en çok giriş yaptığı 4. Ülke (3.214.115 milyon USD ile), Hong Kong 6. Ülkedir (1.815.372 milyon USD ile). Yine dışarıya en çok DYSY yapan 4 (2.580.658 ve 1.922.184 milyon USD) ve 7. Ülke konumundadır. (IMF, 2022)

2.1 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Sanayi devriminin ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan biri de kitlesel üretimdi. Sanayi devriminin ilk ortaya çıktığı yer olarak kabul edilen İngiltere’de toprak ve ona bağlı üretim biçimi, fabrikalara ve şehirlere doğru kayarak ilk modern şehirleri doğurdu. Toprağından ayrılarak şehir göç eden insanlar çok zor koşullarda kısıtlı yemek ve uyku molalarıyla çok yorucu ve zor şartlarda üretime sürüldü. Sermayenin belli ellerde toplanması ve tek elden idare isteği devasa şirketleri ve kapitali elinde tutan küçük bir azınlığı ortaya çıkardı. Denilebilir ki bu çok uluslu şirketlerin ilk nüvesi Büyük Britanya merkezli Doğu Hindistan şirketi idi.

Anonim şirket şeklinde kurulmuş bu şirket Kraliçeden Hint Okyanusu çevresinde ticaret yapmak için ayrıcalık almıştı. Birçok konuda tekel şeklinde kullanmakta olduğu ayrıcalıklara sahipti. Hindistan ve Çin’de İngiliz emperyalizminin bir aracı olarak kullanıldı. Şirketin hisseleri asilzadelere ve zengin tüccarlara aitti. Kendi ordusu vardı ve bu orduyla Hindistan’ın büyük bir bölümünü kontrol etmekteydi. Şirketin Hindistan ve Çin’de kurulmuş birçok uzantısı vardı ve bu uzantıları sayesinde afyon ticareti gibi bazı ürünlerin üretim ve tedarik süreçleri tekel şeklinde elindeydi. Bir ara Çin’in bu tekeli kırmak için itiraz etmesi ve kısmi bir işyana kalkışması tarihe Afyon Savaşları olarak bilinen olaya neden oldu ve şirketin çok sert müdahalesiyle karşılık buldu. Bugüne kadar devam eden Hong Kong yönetiminin temelleri bu savaş sonrasında atıldı. (Wikipedia,2022)

Bir ülkedeki ülke dışından gelen yatırımlar yabancı sermaye yatırımları olarak değerlendirilir. Bu yatırımlar kısa-orta ve uzun vadeli olabileceği gibi, ülkeye sadece nakit veya türevleri şeklinde gelebileceği gibi o ülkede şube açılması şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından tasarruf açığı olması ve ekonomik büyüme için dış finansmana, tasarruflara ihtiyaç olması bu ülkeleri bu yatırımları çekmek için çeşitli politikalar izlemeye itmektir. İzlenen politikalar faiz haddini yüksek tutarak para ve türevlerini çekmek olabileceği gibi, doğrudan yatırım şeklinde ülkeye giriş yapmalarını sağlayacak politikalar şeklinde olabilecektir. İlkine dolaylı yabancı sermaye yatırımları denilirken, ikincisine dolaysız yabancı sermaye yatırımları denmektedir. Dolaylı yabancı sermaye yatırımları kısa vadeli, faiz geliri elde etmek için girerken, ikincisi daha orta ve uzun vadeli giriş yaptığı için daha çok tercih edilmekte istenmektedir. Nitekim literatürde sıcak parada denilen bu sermaye hareketleri çok hızlı girip çıkması sebebiyle, ekonomik krizleri tetikleyebilmekte ve yıkıcı etkiler doğurabilmektedir. Bu hareketlerin ev sahibi ülke ekonomisindeki tahribat olasılığını azaltmak için vergi (Tobin Vergisi gb) vb uygulamalar önerilmektedir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları şeklinde yapılan yatırımlarsa know-how transferi vb nedenlerle daha çok istenilmektedir.

Bir büyük firmanın ulusal sınırların ötesinde, üretimde bulunmak üzere yabancı ülkelerde fabrika, bina, üretim tesisi kurmak ya da mevcut tesisleri satın almak yoluyla kendine bağlı bir şube açması dolaysız yabancı sermaye yatırımı olarak tanımlanır. Yabancı ülke şirketlerinin çıkarttıkları hisse senedi ve tahvilleri satın almak biçiminde portfolyo yatırımlarından en önemli farkı, yurt dışındaki üretim tesisinin denetiminin aracısız bir şekilde dolaysız yatırımı yapan, yabancı şirketin elinde bulunmasıdır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımı gerçekleştiren şirketlere ÇUŞ denilir. Yatırım ülkeye döviz, makine-donatım gibi aynı sermaye ya da lisans, teknik bilgi, know-how gibi maddi olmayan haklar biçiminde ülkeye girebilir. Yabancı, sermayeye ek olarak genellikle üretim teknolojisi ve işletmecilik bilgisini de beraberinde getirir. DYSY ev sahibi ülke bakımından döviz girişi sağlamak, sermaye stokunu artırmak, üretim kapasitesini genişletmek, istihdam yaratmak, yeni teknoloji ve işletmecilik bilgisi getirerek yerli girişimcileri eğitmek gibi faydalar doğurur. Bununla beraber dışarıya transfer edilen karların döviz dar boğazı doğurması, transfer fiyatlaması ile yüksek fiyat uygulamaları, yerli işletmelerin haksız rekabete maruz kalması, ekonominin kilit sektörlerinin yabancıların denetimine girmesi gibi sakıncaları vardır (Seyidoğlu, 1999:131).

DYSY’ları literatürde en çok ele alınma şekillerinden biri de yatırımı yapan ve yatırım yapılan ülke açısından değerlendirilmiştir. Şöyle ki yapılan yatırımın yapan ülke açısından çeşitli avantajları varken aynı durum yatırım yapılan ülke açısından da söz konusudur. Ana hatlarıyla ele alındığında yatırımı yapan ülke açısından ortaya çıkan kazanç ve kayıplar şunlardır.

Ev sahibi ülkenin sermaye birikimine ve üretim kapasitesine doğrudan katkıda bulunur. Yabancı sermaye, teknoloji ve işletmecilik bilgisine de birlikte getirir. Yabancı sermayenin getirdiği dövizler, uzun dönemde ithalatı ikame edici ve ihracatı ve ihracatı artırıcı etkiler yaratarak, gidilen ülkenin ödemeler dengesinin düzeltilmesine katkıda bulunur. Yurtdışına yapılan kar transferleri ise ters yönde etkide bulunur. Yerli ekonomiye dinamizm kazandırır ve iç rekabeti artırıcı etkide bulunur. Ülkenin işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunur. Vergi gelirlerini artırır. Yabancı sermayenin denetimi yurtdışındaki ülkededir. Yurtdışındaki ana ekonomik aktörler ele geçirilebilir buda ülkenin ekonomik ve siyasal bağımsızlığını tehlikeye sokar. Ekonominin bütünlüğü tehlikeye girer. Gümrük tarifeleri ve ithalat yasakları delinir. Haksız rekabet yol açar. Çeşitli düzenlemelerle ev sahibi ülkenin ihracatını daraltabilir. Belirli bilgilerin transferini engellerler. Yatırımcı ülke açısından sermaye çıkışı

ödemeler dengesini bozar. Sermayenin millileştirilmesi tehlikesi belirsizlik doğurur. Yatırımcı ülke vergi kaybına uğrayabilir ve istihdamı azalır. Dış politikaya araç olarak kullanılıncaya politika alanı açar (Seyidoğlu, 1998:726).

2.2 Çin'in Önemli Çok Uluslu Şirketleri

Her yıl yayınlanan Fortune dünya ekonomisine yön veren önemli şirketler listesinde Çin şirketlerinin sayısı ve ağırlığı artmaktadır. 2021 itibariyle listede yer alan toplam Çin şirket sayısı 120'dir, bu rakam 2017 yılında 109'dur.

ADI	SIRA	GELİRİ (Milyon USD)	ÇALIŞTIRDIĞI İŞÇİ SAYISI
State Grid	2	386.618	896.360
Çin Ulusal Petrol	4	283.958	1.242.545
Sinopec Grup	5	283.728	553.833
Çin Devlet Yapı Mühendislik	13	234.425	356.864
Ping Bir Sigorta	16	191.509	362.035
Endüstri&Ticari Çin Bankası	20	182.794	439.787
Çin Yapı Bankası	25	172.000	373.814
Çin Tarım Bankası	29	153.885	462.592
Çin Hayat Sigorta	32	144.589	183.417
Çin Demiryolları Mühendislik Ortaklığı	35	141.384	308.483

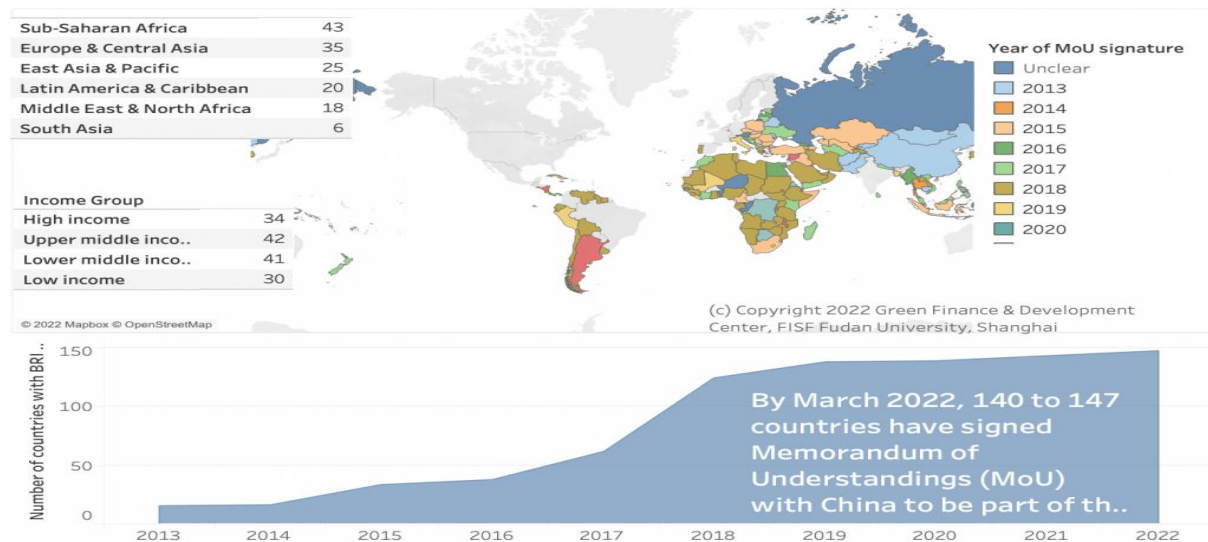
Tablo 1: 2021 itibariyle Çin'in Fortune 500 listesindeki ilk 10 şirketi **Kaynak:** Fortune 500 & List of Largest Companies by Revenue

Tablodaki şirketlerden Ping Bir Sigorta şirketi hariç diğerleri %50 yada %50'sinden fazlası devlete ait şirketlerdir. Sadece bu veri Çin şirketlerindeki devlet-kamu ağırlığını ortaya koymaktadır. Oluşturulan hükümet-devlet politikaları doğrudan şirket politikalarına etki etmektedir. Çin yönetiminde söz sahibi Çin Komünist Partisi yöneticileri, üyeleri çoğu zaman bu şirketlerde de söz sahibidir.

2.3 Çin'in Yol ve Kuşak Projesi

Tarihi İpek Yolu'nun, deniz yolu ve yapılan coğrafi keşiflerle yeni rotaların ön plana çıkması sonucunda önemini yitirmesinin etkilediği ülkelerden birisi de Çin oldu. Dünya üzerindeki nüfuzunu artırmak isteyen ve dışarıya açılan ülke bu yolda başarı elde etmek için birçok politika, proje geliştirdi, bu projelerin en önemlilerinden biri de 'Yol ve Kuşak' projesi oldu. Proje özü itibariyle eski İpekyolu güzergâhının demiryoluyla yeniden canlandırılması esasına dayanmaktadır.

Countries of the Belt and Road Initiative

Şekil 1 BRI Dünya Genel Görünümü **Kaynak:** Green Finance&Development Center

2013'ün sonlarında Çin, Çin finansmanıyla Afrika, Asya ve Avrupa'da altyapı gelişimini teşvik etmek için kapsamlı bir plan olan Kuşak ve Yol Girişimi'ni (BRI) başlattı. Çin'in en yüksek kredi verme yılları olan 2014'ten 2017'ye kadar, karayollarından demiryollarına ve enerji santrallerine kadar 120 milyar doları aşan krediler desteklendi. Çin, bu fonların yakın yurtdışında büyümeyi teşvik edeceğini, ihracatını ve kara ve deniz taşımacılığı tesislerine erişimini artıracığını, imalat ve inşaat firmalarını canlandıracağını ve yurtdışındaki ekonomik, politik ve askeri etkisini güçlendireceğini umuyordu. Ancak yatırımlar yeterli getiri sağlamazsa, borç seviyelerini

sürdürülemez bir şekilde artırabilir ve Çin ile siyasi sürtüşmeler yaratabilir. 67 ülke katılımcıdır. Çin bu ülkeleri 7 ayrı koridor şeklinde gruplandırmıştır. 2000-2017 yılları projenin altın çağı sayılmaktadır. Bu yıllardan sonra Çin dışı yönelik kredilerini azalttı. 2009 ve 2017 yılları arasında Çin'in en büyük iki kalkınma bankası olan Çin Kalkınma Bankası ve Çin İhracat-İthalat Bankası, bir yıl dışında her yıl Dünya Bankası'ndan daha fazla yurt dışına kredi verdi. 2018'de, bu bankaların kredileri bir önceki yıla göre kabaca dörtte üç oranında düştü. Borç alan ülkelerdeki kötü ekonomik koşullar, sürdürülemez şekilde artan BRI borçları ve yavaşlayan yurt içi büyüme, Çin'i girişimi geri çekmeye itti (BRI, 2022).

Seçilmiş ülkeler açısından Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın oranı olarak Çin'den yapılan ithalat (import), ülkeye gelen toplan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının oranı olarak Çin DYSY (FDI), Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın (GSYH) oranı olarak Çine borçluluk (Debt) kriterlerine bakarsak 2017 yılı itibariyle durum aşağıdaki gibidir (BRI, 2022).

ÜLKE	ÇİNDEN İTHALAT- %GSYH	ÇİNDEN DİREK YATIRIM-%DYSY	CFR İNDEKSİ% GSYH
Malezya	13,4	2,7	0,2
Endonezya	3,4	7,3	5,8
Kazakistan	7,3	5,8	12,1
Pakistan	6,0	7,0	6,9
İran	8,4	Veri Yok	2,1
Hindistan	2,6	0,1	0,1
Türkiye	2,1	0,7	0,5
Mısır	4,9	Veri Yok	2,8
Ukrayna	4,5	0,0	2,9
Rusya	2,8	0,8	2,4
Macaristan	4,3	0,1	1,5
Polonya	3,4	0,1	0,2

Tablo 2: 2017 Yılı Seçilmiş Ülkeler Çin Ekonomik Göstergeler İlişkisi **Kaynak:** BRI, 2022

Göstergelere baktığımızda oran olarak ve ilk bakışta Çin'den yapılan ithalat dışında bir bağımlılık, dolayısıyla ulusal güvenlik riski görülmemektedir. Tarihsel seyir açısından ithalat 2000-2017 yılları arasında %3'lerden %13'e doğru artmaktadır

Endonezya'nın göstergelerinde ilk bakışta ve oransal olarak herhangi bir bağımlılık ve dolayısıyla ulusal güvenlik riski görülmemektedir. Yine 2000-2017 yılları arasında stabil bir şekilde ithalat %3'ler seviyesinde gezmektedir.

Kazakistan göstergelerinde borçluluk oranının, bir risk unsuru olmaya aday anlamında sinyal verdiği değerlendirilebilir. 2000-2017 yılları arasında ithalat %2-7 arasında gezmektedir.

Pakistan göstergelerinde önemli bir nüfuz göze çarpmamaktadır. 2000-2017 arasında ithalat %1-6 arasındadır genelde.

İran açısından dikkati çeken nokta Çin'den gelen DYSY konusunda data olmamasıdır. İran nükleer ve füze teknolojisinin uzun yıllardır eski Doğu Bloku günümüz Şangay İşbirliği Örgütü ülkelerinin çekirdek teknolojilerini kullandığı askeri kaynaklarda geçmektedir. İthalat 2000-2017 yılları arasında çok inişli, çıkışlı bir görüntü vermektedir: %2-25 arasında değişmektedir (2015 yılında %25 seviyesine dayanmıştır). Bu göstergelerden yola çıkarak İran'ın Çin'le sıkı ilişkiler içinde olduğu söylenebilir.

Hindistan açısından Çin'le ilişkilerinin görece çok düşük yoğunlukta olduğu yorumu yapılabilir. Çin'den yapılan ithalat 2000-2017 yılları arasında sabit bir şekilde %1-2 civarındadır.

Ülkemizin göstergeleri de Hindistan'a yakındır. 2000-2017 yılları arasında ithalat %1-2 civarındadır.

Mısır üzerinde Çin nüfuzun çok zayıf olduğu göstergelerden yola çıkılarak söylenebilir. 2000-2017 yılları arasında %1-5 arasındadır.

Ukrayna içinde Mısır için yapılan yorum tekrarlanabilir. 2000-2017 yılları arasında ithalat %1-5 arasında gezmektedir.

Rusya içinde durum eski Sovyet ülkesi olan Ukrayna gibidir ve ithalat 2000-2017 yılları için %1-2 arasında gezmektedir.

Macaristan'daki BRI projesinin çok etkili olduğu söylenemez. 2000-2017 arası ithalat %1-4 arasındadır genelde.

Polonya üzerinde de ciddi bir etki alanı oluşturmaktan uzaktır proje. 2000-2017 arasında %1-3 arasındadır.

3 Sonuç

Bütün bu söylenenlerden sonra denilebilir ki ülkemizin de yoğun ilişki içinde bulunduğu Batı uygarlığı ve Rusya açısından BRI projesi doğrudan ziyade dolaylı yoldan etki yapmaya aday gözükmektedir. Proje daha çok Çin'den güneye doğru inildiğinde yer alan ülkeler Myanmar, Tayland, Filipinler, Malezya, Kamboçya, Vietnam, Laos gibi ülkelerde Çin'in nüfuzunu onları tehdit edecek boyutta arttırmıştır. Yine Kazakistan, Moğolistan, Kırgızistan gibi ülkelerde artış görülmektedir.

Günümüz dünyasında var olan Doğu ve Batı şeklindeki ayrımın genel hatlarıyla birçok sınırı şekillendirmekte olduğu gibi BRI projesinde de başat rol oynadığı gözükmektedir. Özellikle Çin'in Rusya ile olan askeri-politik ilişkileri bugün gelinen noktada Ukrayna savaşıyla birlikte daha açık ve net bir resim ortaya koymaktadır. Tayvan problemi de Batı dünyasıyla arasında önemli bir sorun olarak durmaktadır.

Bugün dünyada konuşulan 'Büyük Sıfırlama', 'Yeşil Dönüşüm', 'Döngüsel Ekonomi', 'Vatandaşlık Maaşı', 'Asgari Kurumlar Vergisi', 'Aşırı Zengin Vergisi', 'Adil Paylaşım' gibi kavramlarla birlikte bir değerlendirme yapılırsa Çin modeli dünya barışı için fakirlikten kurtulan insan sayısı ve ekonomik değer üretimi anlamında katkı sunabilir gözükmektedir. Afrika'da çocukların oynadığı oyuncakları çoğu Çin menşelidir. Tabi ki bu söylenenler 'Kazan Kazan' esaslı bir ticari-ekonomik-politik ilişkiler için geçerlidir.

Kaynakça

- Başoğlu, U., Ölmezoğulları, N. Parasız, İ. (2001) Dünya Ekonomisi Küreselleşme, Finansal Kurumlar ve Küresel Makro Ekonomi, Bursa: Ezgi.
- Karluk, S. R. (2002). Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasal Kuruluşlar, Ankara: Turhan.
- Kazgan, G. (2012). Düünden Bugüne Küreselleşmenin Ekonomik Temelleri, *Turkish Economic Association Discussion Paper, No. 2012/53*.
- Seyidoğlu, H. (1999). Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, Ankara: Güzem.
- Seyidoğlu, H. (1998). Uluslararası İktisat, İstanbul: Güzem.
- Perkins, J. (2018). Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafları 2-Şirketokrasi ve Ondan Kurtulmanın Yolları, İstanbul: April.
- Akfırat, F. (2022) BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi, 3. Cilt, Sayı:2
- <https://www.aydinlik.com.tr/haber/briq-3-cilt-2-sayisi-cikti-gelisen-dunya-ulkeleri-icin-zorunlu-rotaba-gimsiz-kamucu-halkci-yonetim-309039>
- Belt and Road Initiative, 10.07.2022 tarihinde <https://www.cfr.org/article/belt-and-road-tracker> sayfasından erişilmiştir.
- Green Finance Development Center, 10.07.2022 tarihinde <https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/?cookie-state-change=1657445218568> sayfasından erişilmiştir.-
- Fortune 500 Listesi, 10.07.2022 tarihinde <https://fortune.com/global500> sayfasından erişilmiştir.
- IMF, Inward Direct Investment Position 09.07.2022 tarihinde <https://data.imf.org/?sk=40313609-F037-48C1-84B1-E1F1CE54D6D5&Id=1482247616261> sayfasından erişilmiştir.
- Kurtoğlu Kaan Ramazan. (2020) 09.07.2022 tarihinde <https://twitter.com/kurtoglukagan/status/1287989780668653568> sayfasından erişilmiştir.
- Worldtradelaw, Friend-Shoring, 01.06.2022 tarihinde <https://ielp.worldtradelaw.net/2022/04/friend-shoring.html> sayfasından erişilmiştir.
- Wikipedia, Doğu Hindistan Şirketi, 22.02.2022 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/East_India_Company sayfasından erişilmiştir.